

TÄISKASVANUD PUUETEGA INIMESTE HOOLEKANNE 2005

Koondaruannet maakondade ja omavalitsusüksuste tasandil on võimalik vaadata aadressil www.sm.ee/sveeb

Alates 01.04.2005 lõpetati raske ja sügava puudega inimese hooldajatele hooldajatoetuse maksmine „Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse“ alusel ning hooldajatoetuse määramist ja maksmist hakkasid korraldama kohalikud omavalitsused.

Muudatuste eesmärk oli saavutada abi parem kättesaadavus puuetega inimestele ning suurendada kohalike omavalitsuste võimalusi abi vajavate puuetega inimeste hoolekande korraldamisel. Hooldajatoetuse üleminekul kohalikule omavalitsusele ei olnud eesmärgiks mitte see, et kõik saaksid toetust samamoodi edasi, vaid anda puuetega inimestele just sellist abi, mida nad vajavad – olgu see siis rahaline toetus või mõne hoolekandeteenuse eest maksmine. Täiskasvanud puuetega inimeste toetuse ja teenuste kättesaadavust parandab oluliselt see, et kohalikud omavalitsused on inimesele lähemal, mistõttu nad on paremini, efektiivsemalt ja kiiremini suutelised hindama inimese toimetulekut ning vajadusel abi osutama.

Eelpooltoodust tulenevalt iseloomustab 2005. aastat eelkõige üleminek uuele süsteemile – kohalikes omavalitsustes kehtestatud täiskasvanud puuetega inimeste hoolekande korra juurutamine, olemasolevate toetuste ja teenuste üle vaatamine ning puuetega inimeste hooldusvajaduste hindamine.

Kiire üleminek uuele süsteemile tingis **2005. aasta II kvartalis** olukorra, kus kohalike omavalitsuste töötajatel ei olnud piisavalt adekvaatset ülevaadet oma piirkonnast, samuti valitses ebaselgus riigieelarvest eraldatud rahaliste ressursside hulga ja selle piisavuse kohta 2005. aasta lõpuni. Seetõttu eelistasid kohalikud omavalitsused pigem hoida eelarvelisi vahendeid muude kulude (sh sotsiaalteenuste) pealt kokku ning teha suuremad kulutused aasta viimases kvartalis või finantseerida hoolekandeteenuseid kohalikust eelarvest.

Eelpooltoodut kinnitab ka statistika, mille kohaselt II kvartali jooksul kasutatud vahenditest 91% kulutati hooldajatoetuse maksmiseks, 6% puuetega inimestele sotsiaaltoetuste maksmiseks ning 3% muudeks toetusteks. Rahaliste vahendite kogusummas kulutati hooldajatoetuseks vastavalt 22 489 577 krooni, sotsiaaltoetusteks 1 568 529 krooni ning muudeks toetusteks 698 941 krooni, kokku kulutati täiskasvanud puuetega inimeste hoolekandeks rahalisi vahendeid 24 740 947 krooni ulatuses. II kvartali andmetes ei kajastu kulud sotsiaalteenustele.

Täiskasvanud puuetega inimeste hoolekande korraldamise kohalikele omavalitsustele üleandmise hetkel (31.03.2005 seisuga) oli riiklikust süsteemist hooldajatoetuse saajate hulk 29 196 inimest. Peale hooldusvajaduse hindamise läbiviimist 2005. aasta II kvartalis jäi hooldajatoetust saavate inimeste arvuks 18 658 inimest ehk toetust saavate inimeste hulk vähenes 36%. See on seletatav asjaoluga, et varasemalt oli pahatihti hooldajatoetus määratud ilma tegeliku vajaduseta, mitmetel juhtudel ka vaid ravikindlustuskaitse saamiseks.

Tulenevalt eelpoolmainitud puuetega inimeste hoolekande korraldamiseks kulutatud rahaliste ressursside kasutamise jaotusele on ilmselge, et riigieelarvest täiskasvanud puuetega inimeste hoolekandeks eraldatud rahalistest vahenditest väga väike osa kulus hoolekandeteenuste osutamiseks. II kvartalis osutati erinevaid hoolekandeteenuseid kokku 845-le inimesele. Teenuse liikide lõikes osutati enim nn muid teenuseid (sh peamiselt transporditeenus) osakaaluga 50% kõikidest teenustest, sellele järgnesid koduteenus (24%) ning isikliku abistaja teenus (osakaaluga 12%). Oluliselt vähem finantseeriti riigieelarvest eraldatud vahenditest hoolekandetasutuses, päevakeskuses ja perekonnas hooldamise teenust, samuti eluaseme- ja tugiisiku teenust.

Kui veel II kvartalis valitses kohalikes omavalitsustes ebaselgus riigieelarvest eraldatud rahaliste vahendite

kasutamise võimaluste ja nende piisavuse kohta 2005. aasta lõpuni, siis **III kvartaliks** olid omavalitsused saanud selgema ülevaate rahade kasutamismõimaluste suhtes, samuti oli suures osas läbi viidud varasemate klientide hooldusvajaduste hindamine. Sellest tulenevalt on III kvartalis julgetud, kuid kogukuludest siiski väga vähesel määral, osutada ka sotsiaalteenuseid.

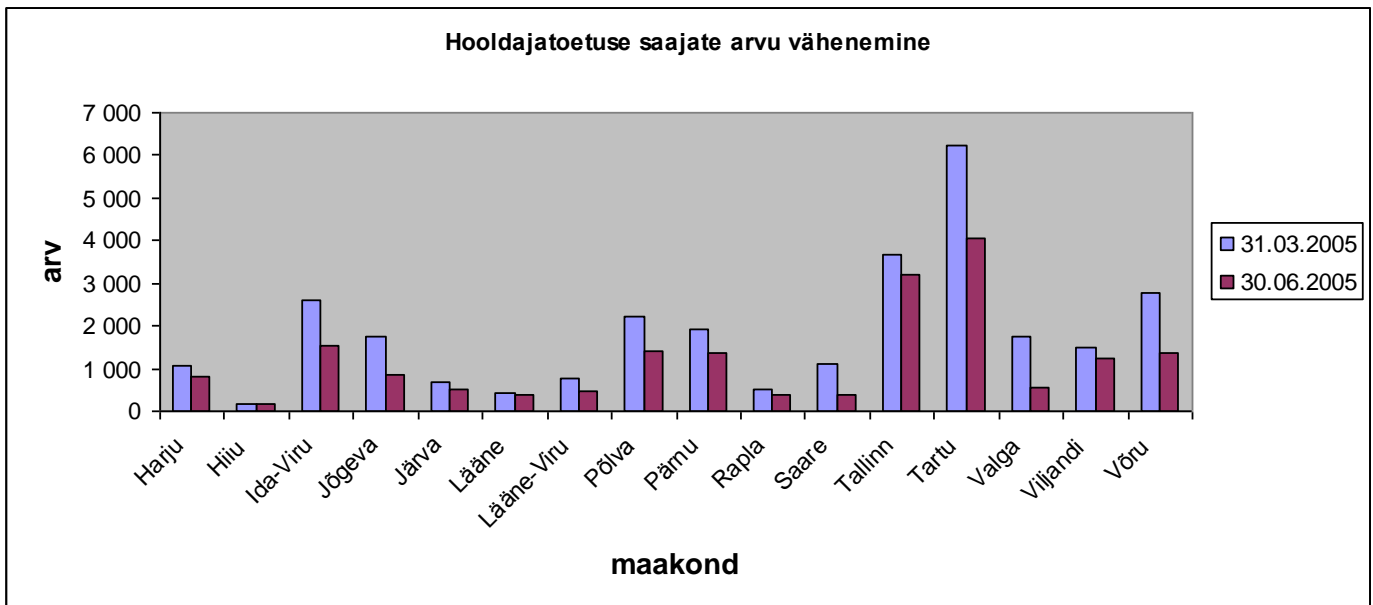
Siiski tuleb tõdeda, et 2005. aasta III kvartali lõpu seisuga on valdav enamus (86%) riigieelarvest puuetega inimeste hoolekandeks kasutatud rahalistest vahenditest kulunud hooldajatoetuse väljamaksmiseks. Puuetega inimeste sotsiaaltoetused moodustasid tehtud kulutustest 10% ning muud kulud, sh sotsiaalteenused vaid 4%. Rahaliste vahendite kogusummas moodustas see vastavalt hooldajatoetuseks 47 726 055 krooni, puuetega inimeste sotsiaaltoetusteks 5 336 827 krooni ning muudeks kuludeks 2 124 887 krooni, kokku kulutati täiskasvanud puuetega inimeste hoolekandeks 2005. aasta III kvartali lõpuks 55 187 814 krooni.

Ka 2005. aasta III kvartali seisuga tuleb tõdeda, et kulutused hoolekandeteenustele on minimaalsed, erinedes hooldajatoetuse väljamaksmiseks kulutatud vahenditest 82 protsendipunkti võrra. Sotsiaalhoolekandeteenuseid osutati III kvartalis kokku 1070-le inimesele – seega oli kvartali jooksul juurdekasv 225 inimest. Sarnaselt II kvartaliga olid enam inimesi suunatud alljärgnevatele teenustele: muud teenused (45% kõigist teenustest) ja koduteenus (26%). Nendele järgnesid hooldamine hoolekandetasutuses (16%), isikliku abistaja teenus (12%). Vähem osutati inimestele eluasemeteenuseid (3%), päevakeskuses (2%) ja perekonnas hooldamise (1%), samuti tugiisikuteenuse (0,4%) kasutamist.

2005. aasta lõpu seisuga ei ole kulutuste struktuur üldjoontes muutunud. Kasvanud on küll muude kulude (sh sotsiaalteenuste) osatähtsus kogukuludest (8%), kuid siiski moodustavad toetuste väljamaksmised suure enamuse kulutustest - hooldajatoetuse maksmiseks kasutati 79% ning puuetega inimeste sotsiaaltoetuste maksmiseks 13% täiskasvanud puuetega inimeste hoolekandeks tehtud kulutustest. Rahaliste vahendite kogusummas moodustas see vastavalt hooldajatoetuseks 75 054 851 krooni, puuetega inimeste sotsiaaltoetusteks 11 923 707 krooni ning muudeks kuludeks 7 809 542 krooni, kokku kulutati täiskasvanud puuetega inimeste hoolekandeks 2005. aasta lõpuks 94 788 100 krooni.

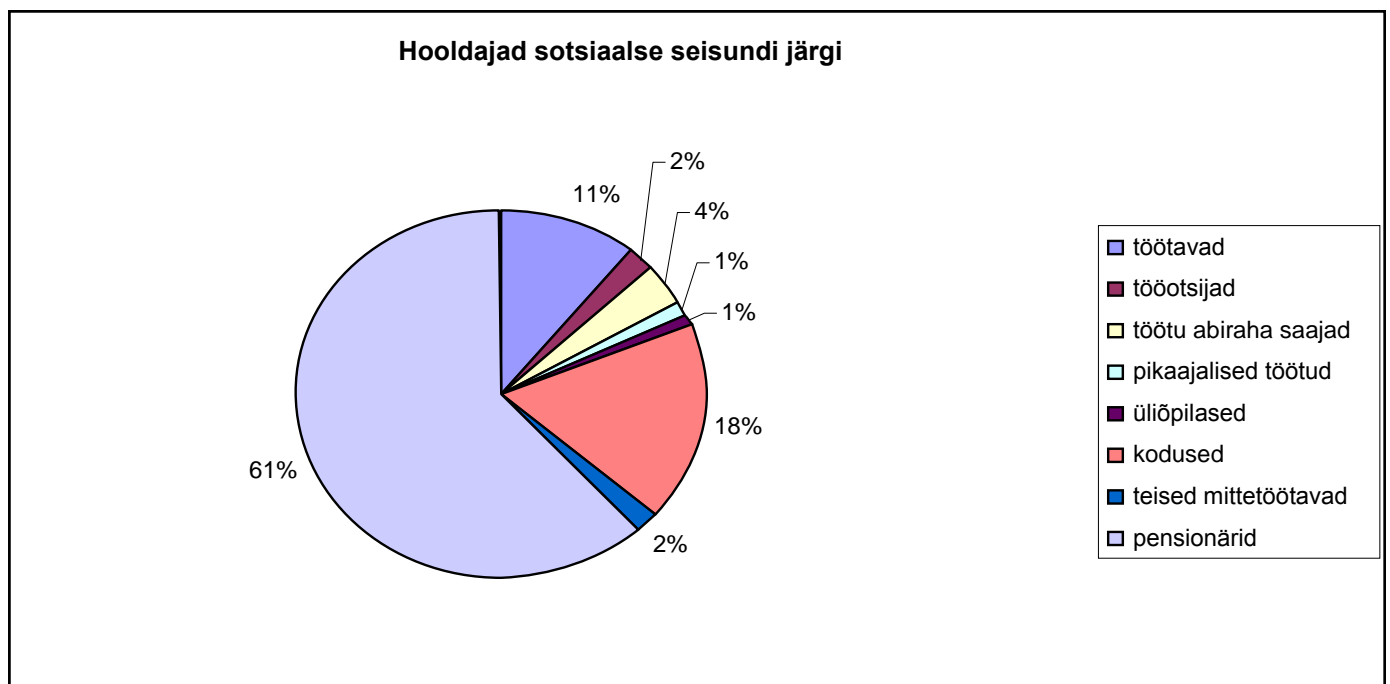
Seoses täiskasvanud puuetega inimeste hoolekande korraldamise üleminekuga kohalike omavalitsuste vastutusalasse ning selle tõttu läbi viidud hooldusvajaduste hindamise tulemusena vähenes hooldajatoetuse saajate hulk. Kui 2005. aasta II kvartalis oli vähenemine võrreldes üleandmise hetkega (31.03.2005) 36%, siis aasta lõpuks oli toetuse saajate hulk küll kasvanud 1135 inimese võrra (6%), moodustas see siiski 68% hooldajateenuse omavalitsustele üle andmise eelsest saajate arvust. Maakondade lõikes annab hooldajatoetuse saajate arvu vähenemisest 2005. aasta II kvartali jooksul ülevaate alljärgnev joonis 1.

Joonis 1.

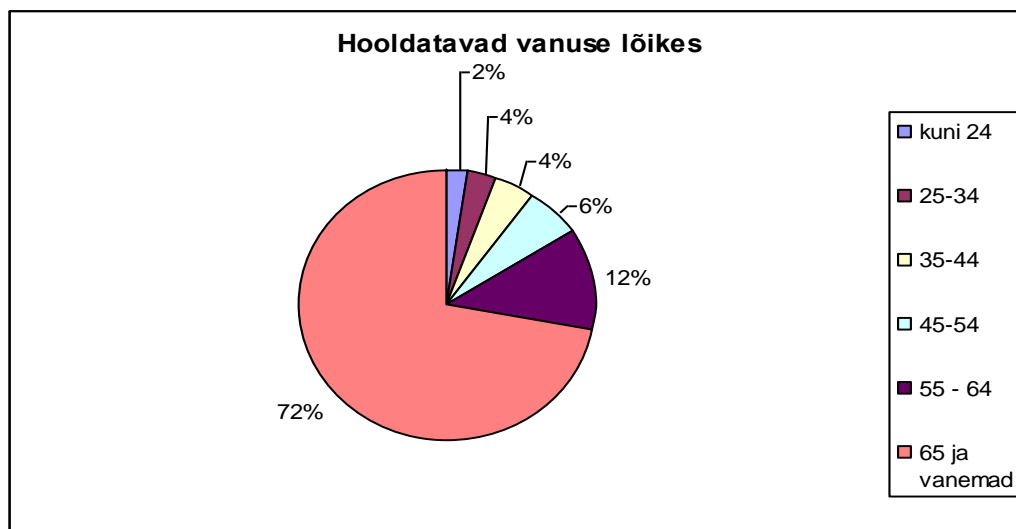
Sotsiaalse staatuse järgi oli valdav enamus nii puuetega inimeste hooldajaid kui hooldatavaid pensionäri (sh vanadus- ja töövõimetuspensionäri) staatuses – hooldajate puhul oli see vastavalt 61% kõigist hooldajatest ning hooldatavate puhul 98% kõigist hooldatavatest. Tööelistest isikutest hooldajatest 64% olid kodused (ehk põhjusega mittetöötavad) ning 28% olid töötavad inimesed. Hooldajate jaotusest sotsiaalse seisundi järgi annab ülevaate alljärgnev joonis 2.

Joonis 2.

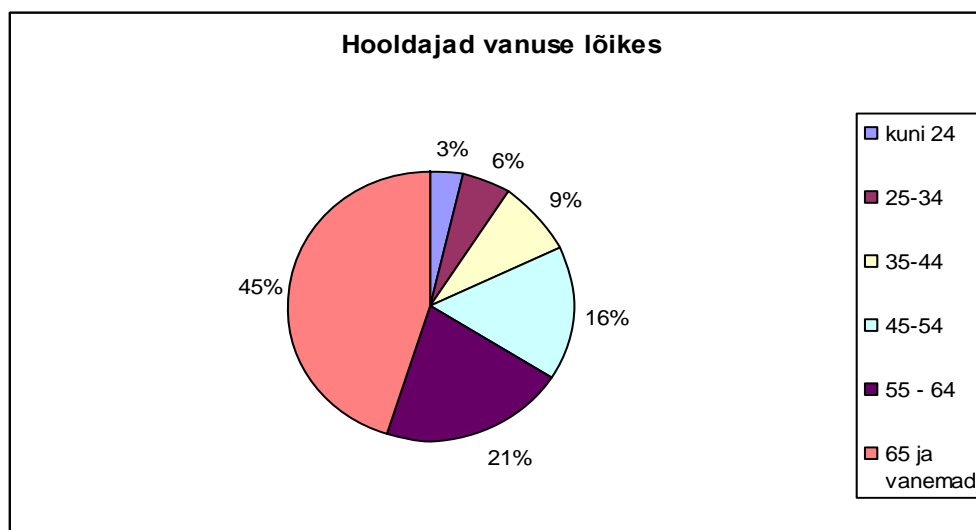

Sarnaselt jagunesid hooldajad ja hooldatavad ka vanusegrupiti - 45% hooldajatest ning 71% hooldatavatest olid vanemad kui 65 aastat. 82% hooldajatest oli 2005. aastal vanemad kui 45 aastat. Hooldatavate ja hooldajate jagunemisest vanuse lõikes annavad ülevaate alljärgnevad joonised 3 ja 4.

Joonis 3.

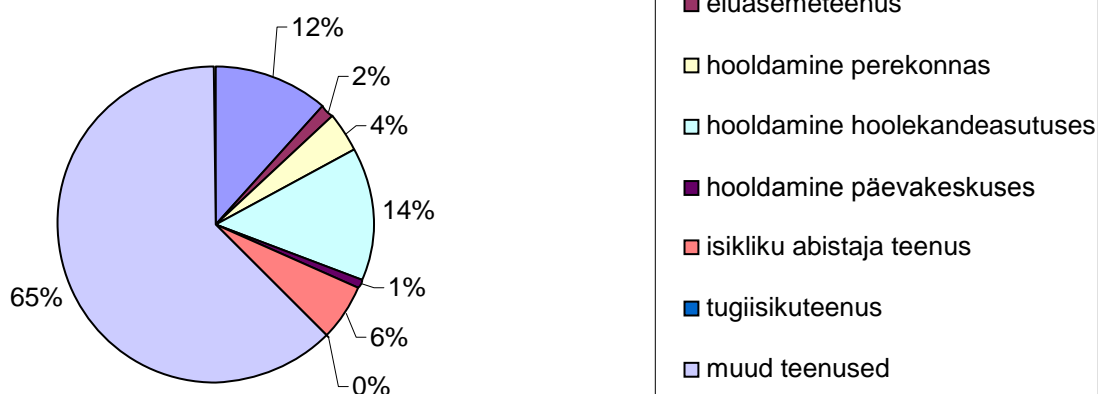
Joonis 4.

Sarnaselt eelnevate kvartalitega tuleb tõdeda, et kulutused hoolekandeteenustele olid väikesed, kuid märgata oli kasvutendentsi. Teenuste finantseerimine ulatus 8%ni puuetega inimeste hoolekandeks kulutatud vahenditest. Sotsiaalhoolekandeteenuseid osutati 2005. aasta jooksul kokku 2705-le inimesele – seega oli 2005. aasta viimase kvartali jooksul juurdekasv 1635 inimest. See asjaolu selgitab tõepoolest seda, et omavalitsused olid II ja III kvartalis ettevaatlikumad riigieelarvest eraldatud rahade kasutamise osas ning osutasid hoolekandeteenuseid siis, kui olid kindlad rahade piisavuses aasta lõpuni. Sarnaselt eelnevate kvartalitega olid enam inimesi suunatud alljärgnevatel teenustel: muud teenused (65% kõigist teenustest) ja koduteenus (12%). Nendele järgnesid hooldamine hoolekandetasutuses (14%), isikliku abistaja teenus (6%). Vähem osutati inimestele perekonnas (4%) ja päevakeskuses (1%) hooldamise ning eluasemeteenuseid (1%), samuti tugiisikuteenuse (0,2%) kasutamist. Eeltoodust annab ülevaate alljärgnev joonis 5.

Joonis 5.

Hoolekandeteenuste kasutajate osakaal

Võrreldes täiskasvanud puuetega inimeste hoolekandeks riigieelarvest eraldatud vahendite kogusummat (108 707 000 krooni) 2005. aasta lõpuks kulutatud vahenditega (94 788 100 krooni) on näha, et aasta jooksul kulutati 81% eraldatud vahenditest. Kahtlemata on toodud näitaja üldine ning ei peegelda kõigi omavalitsuste tegelikku olukorda. Valdav enamus omavalitsustest tuli neile eelarvest eraldatud rahaliste vahenditega toime, kuid oli ka omavalitsusi, kes vajasisid täiskasvanud puuetega inimeste hoolekande korraldamiseks täiendavaid vahendeid ning leidsid need kas toimetulekutoetuse maksmiseks eraldatud vahenditest või kohaliku omavalitsuse enda eelarvest. Samuti oli omavalitsusüksusi, kellele riigieelarvest eraldatud vahendite hulk oli ilmselgelt liiga suur ning nende kulutused jäid alla 50% riigieelarvest eraldatud vahenditest.

Hea meel on tõdeda, et omavalitsuste sotsiaaltöötajatelt teabeseminaride ja infopäevade käigus saadud tagasiside hooldajatoetuse üleandmise kohta on olnud valdavalt positiivne – seadusemuudatust on peetud õigeks ja vajalikuks, hooldusvajaduse hindamise käigus on saadud uut teavet oma klientide kohta. Negatiivseks peetakse sotsiaaltöötajatele lisandunud täiendavat suur töökoormust ning teadmiste ja kogemuste vähesust juhtumipõhise sotsiaaltöö tegemisel.

Samas tuleb tõdeda, et paljud kohalikud omavalitsused ei ole valmis uuteks algatusteks hoolekandes (hoolekandeteenuste osutamine, täiendavate töökohtade loomine) ning eelistavad rahaliste toetuste väljamaksmist. Ka 2005. aasta statistika kinnitab, et jätkuvalt valitseb puuetega inimeste hoolekande korraldamisel suund toetuste välja maksmiseks, mitte aktiivsete meetmete (hoolekandeteenuste) toetamiseks.